

Hit a feltámadásban.

(Husvéti.)

Alapíge: Máté XXVIII. 5—7. „Az angyal pedig megszólalván, monda az asszonyoknak: Ti ne féljetek; mert tudom, hogy a megfeszített Jézust keresitek. Nincsen itt, mert feltámadott, amint megmondotta volt... Menjetek gyorsan és mondjátok meg az ő tanítványainak, hogy feltámadott a halálból”.

Husvét a bizalomébredésnek, a lelki élet megújulásának, az élet győzelmének ünnepe.

Ilyenkor sokan keressük fel a templomot, hogy az emlékezés szépségében s a hit lelkesítő erejében részünk legyen. Megmozdul a lélek bennünk az Istenkeresésre, Istenimádásra. Érezzük, hogy a vallás vigasztalására, a hit biztatásaira szükségünk van. Megérezzük, hogy unitárius hitünk szépsége és tisztasága s eszméink igazsága ma is az az erő, mely a templomban s az élet ezernyi változásában az egy igaz Isten együttérző gyermekeivé avat minket.

A husvéti öröm és diadal napján, mikor a megfeszített Jézus elnémitott eszméinek az életrekelését, az igazság megújuló győzelmét ünnepeljük, az élet angyala újból megjelenik a Jézus sirjánál s sziveket megrázó, sziveket ujjászülő módon hirdeti: „Miért keresitek az élőt, a holtak között? Nincsen itt, mert feltámadott!” Hát a mi életünk angyala szól-e hozzánk legalább ilyenkor az egész lényünket átjáró hit szavával, figyelmeztetve, hogyha talán sokszor üres szívvvel, önző lélekkel járunk a világban, — most itt az alkalom, hogy megteljünk szeretettel; hogyha talán a hit és vallás nem volt mindig mindennapi kenyérünk és sivár lett a lelkünk, — most itt az alkalom, hogy ujjászülessünk egy új életre; hogyha eddig sokszor elfeledtünk Istenről s talán a templom is már feleslegessé vált

számunkra, most itt az alkalom, hogy egész lelkünkkel elmerüljünk Istenben s megújult világot teremtsünk magunknak; hogyha talán vallásunk szerelme, a hitünkhöz való ragaszkodás szent érzete, anyaszentegyházunk fennmaradása és jövője annyiakat példaadó tettekre, méltó áldozatokra nem hevit, — most itt az alkalom, hogy feltámadjon a hit, megújuljon a szeretet s eszméink igazsága bennünk és általunk újból lelkeket fölrázó, hódító útra induljon, hogy az unitárizmus életében, egész hitvilágunkban a sokszori nagypéntek után következék immár egy szép, egy felséges husvét, egy diadalmas feltámadás!

Ilyen érzelmekkel, ilyen elgondolással ismétlem ez ünnepi órában a szentlecke szavait: „Ti ne féljete; tudom, hogy a megfeszített Jézust keresitek. Nincsen itt, mert feltámadott, amint megmondotta volt. Menjetek gyorsan és mondjátok meg az ő tanítványainak, hogy feltámadott a halálból“.

* * *

A feltámadás kétségtelenül egyik legnagyobb kérdése a hitvilágnak, ker. afiai. S ha ezzel kapcsolatban arról volna szó, hogy ami földi, ami mulandó, az a halál után ismét megelevenedik s a régi formában tovább él, akkor ez a kérdés örökre megfejthetetlen volna. Ellentétben állana az élet tapasztalataival s nem elégitené ki a hit vágyait és reményeit. Éppen ezért unitárius hitünk az ilyen feltámadást nem hiszi és nem tanítja. Ez a hit a tisztult gondolkozás útján magasabbra emelkedett, minthogy hihetetlen és lehetetlen kérdések megoldására vesztegetné erejét. Hanem hirdeti a nemesebb emberi tulajdonságok kifejlődésének, az élet időről-időre való újjászületésének a lehetőségét és szükségét, a szellemi erő hatalmát, a lélek végtelen tökéletesedését és örök életét. Hirdeti, hogy a lélek isteni rész az emberben, mely örök működésben van. Forrása az értelemnek, mely a lét nagy kérdéseit el nem fáradó erővel boncolgatja; kiinduló pontja az akaraterőnek és magasabb törekvéseknek, mely szép és maradandó alkotásokat hoz létre a világban; táplálója a hitnek, mely a mulandó világból az örökkévalóságba néz s az életgondok és ismétlődő csalódások között megújuló reménységgel biztat.

A husvétii hit fogalomkörében tehát a jó és igaz példaadó erejéről, a szellemi élet megújulásáról, az erkölcsi világ újjászületéséről, az eszmék és igazságok örök életéről van szó,

Arról, ami hullámokat vetve és szenvedélyeket csillapítva, végig vonul az emberiség élettörténetén és szakadatlanul foglalkoztatja a jobbak lelkét. Az embernévhez fűződő nagy életcélről van itt szó, mely az embert a teremtés koronájává teszi.

Ilyen értelemben lehet és kell beszélni a feltámadásról, mert az élet újjászületésére minden időben szükség van. És sokszorosan szükség van arra a mi időnkben. E tekintetben nincs miért a történelemhez forduljunk példaként. Ki ne látná, hogy a divatos korszellem ereje milyen sokszor elnémitja a lelkiismeret szavát, amely ha nem érezteti ellenőrző hatalmát, olyan könnyen meglazulnak az erkölcsök s elhomályosul Isten képe az emberen?! Ki ne látná, hogy az önző érdekek sokszor milyen hatalmas erővel lépnek előtérbe s mennyi szemfényvesztéssel dolgoznak a vilgban?! Addig ostromolják sokszor még a jobbak lelkét is, míg megvesztegetik józan belátását s bizony van rá eset, hogy az ember öntudatosabb pillanataiban visszafojtott könnyekkel siratja megingott jellemét és élete egykori szépségét. Egyszer a jónak és igaznak lelkesítője apad el s az ember, feledve mindent, ami nagy és szent, csak a testnek él s muló élvezeteknek hódol; máskor a hithez, az egyházhoz és fajhoz való ragaszkodás érzete gyöngül meg, úgy, hogy amikor megfeszített erőre és egy megújult élet önfeláldozó tetteire volna szükség, a közönyösség, az érzéketlenség, a megértés hiánya foglal el sok szívet. Hányszor megtörténik, hogy a méltatlan utód beszennyezi elődei szép emlékét s hátráltatja az erkölcsi erők idején való érvényrejutását. Van, aki elárulja hitét, faját és nemzetét.

Ilyenkor születnek az alacsony tettek, a szégyenteljes cselekedetek, mert felülkerekednek és uralkodnak az alsóbbrendű indulatok. Napirenden vannak a megbizhatatlanság, a megvesztegetés lehetősége, a jellemtelenség, a csalás, a könnyü és hirtelen meggazdagodás ezer bűne, a hatalmi túlkapások és a gyöngék elnyomása. Sárba sülyed az erkölcsi élet s nincs foganatja az ébresztő szónak. Ilyenkor ismétlődik a Pilátus kérdése: „Micsoda az igazság?” s hangzik az érzáken és visszautasításra szánt szózat: „kemény beszédek ezek, kicsoda hallgathatná?” Ilyenkor vannak a szép és nemes életnek halottai, kiknek feltámadásra van szükségük!

Fájdalom, egy mélyre sülyedt erkölcsi világnak tanuja a mi korunk. Felszinen úsznak a mellveregető igazak, akik sem-

mittevésből, könnyelműségből, vagy talán épen mások megrontott élete romjaiból élnek. Napról-napra többen vannak, kik a művészetté emelt furfang ezerféle nemeivel mérgezik a társadalmat. Csoda-e, ha már a gyermekek is hatása alá kerülnek a rombolás szellemének s a bűnös szabadság érzetében felejtik a szülői szót s meghal bennük az engedelmesség szentsége. Csoda-e, ha az ifjuság a csábító példák láttán ösztönszerűleg kerüli az élet komoly kérdéseit s inkább csak élvezetek után vágyva, üres szívvel jár a világban, nélkülözve a kincseket, melyek díszet és értéket adhatnának életének. Csoda-e, ha annyi a hitetlen és vallástalan ember, aki nem tiszteli Istent, nem becsüli embertársát s nem veszi észre, hogy azért hiányzik életéből a bensőséges öröm és igazi szeretet melegsége, de van panasz, zúgolódás, elégedetlenség egészen a kifogyhatatlanságig. Vannak, akik könnyű szerrel tagadják meg hitüket s olyan ritkán szállnak magukba, hogy — mint Péter apostol — keservesen sirjanak. Vannak; akik az áruló Judás módjára pénzért lelküket is eladják s csodálkoznak, ha siralomvölgy számukra az élet...

De legyen bár sötét a jelen; kelljen megsiratnunk sorsunkat és helyzetünket, — hitemet nem adom fel a jóban, az igazság győzelmében, az erény diadalában. Hiszem, hogy a mai világ sok halottja között megjelenik az élet angyala s hirdetni fogja, hogy a mi világunk is feltámadott halottaiból. Látom, hogy a tél, akármilyen hosszú legyen, nem tarthat örökké. Tavasz lesz. Rügyfakadás és virágbomlás nem maradhat el. Kizöldül az erdő, mező. Madárdaltól lesz hangos a tájék. Megújulás jár a halál nyomán. Isteni erő látszik földön és égen.

Igy ismétlődik a husvét az erkölcsi életben és szellemi világban, valamint az emberiség történetében. Hirdeti, hogy a hamisság csak rövid időre hallgattathatja el az igazságot; a gonoszság nem temetheti el örökre a szeretetet. Az elfogultság és féltékenység felszabadult indulatai megölhetik a testet, de nem bánthatják a lelket, a szellemet. A bánat sötétségéből életöröm támad, mert a megfélemlített, elnémitott lelkiismeret ismét hallatja szavát. Isten angyalai a sátánnal vívott nagy tusakodásban győzelmet nyernek. A porba hullott diadalmi jelvények újra magasra emelkednek és lengve hirdetik, hogy győz az igazság, győz a jellem, a becsület. Hirdetik, hogy minden erkölcsi sülyedésből van fölemelkedés, minden üldöztetésből

és elnyomatásból van szabadulás, minden szellemi halálból van feltámadás!

E meggyőződést erősíti meg lelkemben a husvéti történet. E meggyőződés erejével vallom és hirdetem a husvétal kapcsolatban is unitárius hitünk igazságát. Ez igazság érzetében mondom nektek, kik ma ünnepi érzelmekkel az Úr házába jöttetek, miként az angyal mondta a szent asszonyoknak, hogy menjetek el és lelkesült szívvel beszéljétek mindenütt hitünk erejét és igazságát. Menjetek s ha találkoztok olyanokkal, akik ma sem voltak itt, velünk együtt, hitben növekedni, mondjátok meg, vigyétek hírül, hogyha van valami, ami megtart és erőt ad, a mi hitünk; hogyha van valami, amit szeretni kell s életünk árán is ragaszkodni, az a mi vallásunk; ha van valami, ami áldozatot érdemel, az a mi unitárius anyaszentegyházunk!

Az Istennek legyen hála, aki ezekben is diadalmat ad nekünk a Jézus Krisztus által. Ámen.

Kovács Lajos.

A szomjuhozók vagy a szomjasok megalégítettése.

(Pünkösti egyházi beszéd.)

Ján. 7. 37—39. Az Innepnek pedig utolsó nagy napján, megállta Jézus, és kiálta, mondván: Ha valaki szomjuhozik, jöjjön én hozzám és igyék! Aki én bennem hiszen, mint az Irás mondotta, élő viznek folyásai folynak annak hasából. Ezt pedig mondja vala a Szent Lélekről, melyet vejendők valának az ő benne hívők.

„Megmutatá nekem az angyal az élet vizének tiszta folyóvizét, mely világos vala, mint a kristály, mely kijő vala az Istennek és a Báránynak székitől“. Így ír János apostol a Jelenések könyvében. E gyönyörűséges folyó vizről ír Ezekiel próféta is, melyről így ír, hogy valamerre e folyó viz megy, ott mindenütt élet van, a viz mindkét partján gyümölcsfák nevednek, melyeknek leveleik el nem hullnak és gyümölcseik el nem fogynak, minden hónapban új gyümölcsöt teremnek, mert

vizök szent helyből foly ki, s a gyümölcs eledelre s leveleik orvosságra valók". Joél próféta is jövendől az Isten beszéde hirdetéséről ilyenformán: „Judának minden folyásai vizekkel bővölködnek, és kútfő származik az Úr házából, mely megöntözi a Sittimnek völgyét". Zakariás pedig így jövendől: „Kútfő fakad a Dávid házának és Jeruzsálem lakósainak, bűnökből való tisztulásokra". Ézsaiás szerint pedig: „A pusztában és kietlenben folyó vizeket szerzek, hogy az én népemnek innia adnék". A 42-ik Zsoltárban írva van, hogy a szomjuhozó szarvas a hideg kútfejekre kívánkozik.

Kicsoda tehát az a lelkének boldogságát nem szomjazó ember, aki e gyönyörűséges forrásokra ne kívánkoznék? Ha Jeremiás próféta egyszer olyan keserves állapotra jutott, hogy árton kellett vegye az Isten áldásából ingyen kapó vizet, mi kedves testvéreim, ha a próféták, Jézus és az apostolok hívásának engedünk, minden pénz és jutalom nélkül kielégíthetjük szomjuságunkat és aztán soha többé meg nem szomjuhozunk. Az örök életnek ezen soha el nem apadó vizére hívogat minket szeretett Mesterünk a szent leckében, midőn így szól: „Ha valaki szomjuhozik, jöjjön én hozzám, és igyék.

Az Innepnek utolsó nagy napján megállta Jézus, és kiálta. Ez az Innep volt a zsidók sátoros innepe, amelyet az érett gabona örvendezés innepének is hívtak és minden évben hét napig ünnepeltek. Az első és utolsó nap nagy napnak neveztetett és e kettőt a legnagyobb örömmel ünnepelték. Ez ünnepnek utolsó nagy napján kiálta Jézus, mondván: „Ha valaki szomjuhozik, jöjjön én hozzám, és igyék".

A szomjuság kétféle: testi és lelki. Sámson midőn testi-képpen megsomjuhozék, így szóla: „meghalok szomjan". A lelki szomjuságról pedig így szól Jézus: „Boldogok, akik szomjuhozzák az igazságot". Nem a testi, hanem a lelki szomjuhozókat hívja magához Jézus, mintha mondaná: „aki idvezülni kíván és az örök életet szomjuhozza, jöjjön hozzám, és lelkének szomjuságát kielégítem". „Aki én bennem hiszen, élőviznek folyási folynak annak hasából", azaz a Jézusban hívők-ből úgy omlanak ki minden jó cselekedetek, mint a jó forrásból szokott a víz kifolyni. „Ezt pedig mondja vala a Szent Lélekről, melyet vejendők valának az ő benne hívők". *Ünnepi elmélkedésünk tárgya legyen a Szent Lélek, melyről a viznek hasonlatosságában emlékezem előbb, a továbbiakban pedig*

a Jézusban való hitet teszem a Szent Lélek vizének megnyerhetési alapjául.

A Szent Lélek Istennek mennyei ereje lévén, sokszor, viznek hasonlatosságában közöltetik a hivekkel. Ha a viznek sokféle munkája és haszna van, a Szent Lélek mennyei vizének is sok hasznos munkája van.

A viz a szomjan elfáradott embert megnyeríti, megújítja s erejét meghozza. Így enyhüle meg a szomjuság miatt eltikkadt Sámson, midőn Isten egy kősziklát meghasítván, abból üditő vizet bocsáta részére. A földi vízzel szomjat oltani úgy nem lehet, hogy többet szomjuság ne álljon elé, hisz az Úr Jézus is így szól erről: „Aki e vizből iszik, ismét megszomjazik“. A Szent Lélek élő vize is e világi nyomoruságok miatt elfáradott lelkünket megnyeríti, lelki szomjuságunkat megcsendesíti, elbágyadt ereinket megújítja. Így erősíté, így enyhíté meg Jézus tanítványinak a szomoruság miatt elcsüggedett szivüket is az első pünköszt alkalmával és pedig oly hathatósan oltja a lélek szomjuságát, hogy aki egyszer ebből iszik, az soha többé meg nem szomjuhozik.

A viznek jeles tulajdonsága az, hogy testünkről, ruhánkról a piszkot, szennyet lemossa. A Szent Lélek élő vize lelkünket mossa meg és az embert Isten előtt széppé teszi, hogy a hónál is fehérebb legyen a zsoltáriró szerint. Ebben a vízben kívánta Krisztus az anyaszentegyházat megferesztetni, hogy szép tiszta, makula nélkül való, szent és fedhetetlen lenne Pál apostol szerint. A szerencsét hiába mossák vízzel, mert fekete bőre sohasem fehéredik meg, de akit a Szent Lélek vize megtisztít, minden rútságtól megtisztul.

A viz a földet öntözi, élte, a füvet, gabonát neveli, az élő fákat gyümölcsözteti, a halakat élte. A Szent Lélek élő vizével is öntöztetvén lelkünk, nemcsak virágozunk az Isten házában, mint a pálmafa, nemcsak megnövünk, mint a Libánusnak cédrusa, hanem gyümölcsözünk is, mint a Kolossébeli hivek. Nem leszünk olyanok, mint a nagy Mestertől megátkozott fügefafa, melyen a Jézus éhségének enyhítésére semmi gyümölcs nem találtatott, hanem olyanok leszünk, mint ama jó termő fa, mely a maga idejében megadja gyümölcsét. A gyümölcsök pedig ezek lesznek: Szeretet, öröm, békesség, békességes tűrés, kegyelmesség, jóság, hit, alázatosság és mértékletesség, amint a Galatákhöz írt levelében olvashatjuk.

A vizeken hajók járnak, mely által a kereskedők nagy nyereséget kapnak, az országok boldogulnak, a népek gazdagodnak. A Szent Lélek élő vize is hasznos a kereskedésre, mert ez által erőről-erőre, nyereségről-nyereségre megy az ember a jó cselekedetekben.

A vizek a beléjük halt embert nem szenvedik el, hanem kivetik a partra; a Szent Lélek élő vize is a bűnben meghalt embert nem szenvedheti, hanem vagy feltámasztja az erkölcsi életre, mint azokat a zsidókat, akik Péter apostol hathatós beszédére, Szent Lélekkel eltelvén, megtérének, vagy pedig kiveti azt az életből, mint Anániást és Safirát.

A víz a Teremtőnek bőséges áldása, amelyhez ingyen jutunk. Ritkán isszuk a mi vizünket pénzen, mint Jeremiás panasolja. A Szent Lélek vize is bőven adatott vala az apostoloknak, úgy, hogy annak nagy erejétől meg is részegedtek. Így is jövendölte meg Joél próféta: „Kiöntöm az én lelkemet minden emberre“. Tévedett tehát Simon mágus, aki a Szent Léleknek ajándékát pénzen akarta megvásárolni az apostoloktól, melyért megérdemelte, hogy ilyen választ kapjon: „A te pénzed veled együtt vesszen el, ki azt állítod, hogy az Istennek ajándéka pénzen vétettethetik“.

Látjátok ker. testvéreim! ilyen bő, ilyen szép, hasznos és gyönyörűsége a Szent Lélek vize. Mondjuk tehát mi is amá Samariabeli asszonnyal: „Uram, adjad nékem azt a vizet, hogy meg ne szomjuhozzam“. (Ján. 4. 15.)

Jézus az ő benne hívőknek igéri ezt a vizet a most felvett alapigékben, én is az alapigék útmutatása szerint, beszédem további részében

a Jézusban való hitet teszem a Szent Lélek vizének megnyerhetése alapjául. A Jézusban való hit nem egyéb, hanem arról való tökéletes meggyőződés, hogy a Jézus Krisztus az Istennek fia, ki az időknek teljességében adatott az egész emberiség boldogítására és az igaz Isten szent törvényének, a szeretetnek tökéletes megismerésére és követésére. Így volt hite Jézusban ama háromezer embernek, akik az első pünköszt alkalmával megtérvén, megkeresztelkedtek és szent lelket vettek.

Csudálkoznak vala némelyek régen, hogy a pogányokra is kitöltetett a Szent Lélek ajándéka, ennek oka az volt, hogy még a megkeresztelkedés előtt hittek a Jézus Krisztusban, amint az Apostolok Cselekedetéről írott könyv 10-ik részében

tisztán olvasható. Volt ugyan egy ember — Simon mágus — aki megkeresztelkedett ugyan a Jézus nevében, de megis nem teljesedék be Szent Lélekkel, mert nem volt tiszta a szive. Akinek szive nem tiszta, nem tud hinni sem Istenben, sem Krisztusban: „mert szájjal teszünk ugyan vallást az idvességre, de szívvvel hiszünk az igazságra“ — Pál apostol írása szerint.

Akartok-e tehát ker. testvéreim a Szent Lélek vizével megöntöztetni? HigyjeteK a Jézus Krisztusban. Ma ugyan oly bő mértékben és oly észrevehetőleg nem töltetik ki senkire a Szent Lélek, mint régen az apostolokra; mindazonáltal lehet annak erejét tapasztalni a nyomoruságokban és szenvedésekben, midőn az által vigasztaltatunk; a tévelygésekben, midőn azáltal vezéreltetünk; a tudatlanságban, midőn azáltal tanittatunk; a veszedelmekben, midőn azáltal megszabadulunk.

Tisztítsuk meg azért a mi sziveinket minden gonoszságtól, hogy a tisztaságot szerető hit abban szállást vehessen. Higyjünk a Krisztusban és mondjuk Péter apostollal: „Te vagy ama Krisztus, az élő Isten fija“. Higyjünk a Krisztusban: „aki az időnek teljességében asszonytól született és törvény alá adta magát“. Higyjünk a Krisztusban, aki meghalt szent eszméiért és az emberiségért, de feltámadott és él örökkön örökké. Higyjünk a Krisztusban, ki sok szenvedései után Istentől megdicsőített. Higyjünk Jézus Krisztusban, ki az Isten- és ember-szeretetre tanított és arra példát is adott drága életével minkünk. Higyjünk a Krisztusban, ki azt ígérte követőinek: „Én kérem az Atyát és vigasztalót ad nektek“.

Ha így hiszünk a Jézus Krisztusban ker. testvéreim, nem hagyatunk soha árvául, hanem lelkünk a Szent Lélek drága vizével öntöztetvén, örvendezünk a földi létben és megdicsőítünk a jövőben. Ámen.

Péter Sándor.

Elhamvadt tüzek.

Ap. csel. 2. 1.

Kevés helyen van leírva a bibliában e kitétel: „*valának mind egyenlő akarattal*“ s akkor is „*ott*“ oly kevesen voltak. Tizenkét embernek sikerült végre egy akaraton lenni, ha rövid ideig is. Azért említem, mert oly hamar meghasonlottak. Az anyaszentegyház megalapítása azonban, mégis az „egy akaraton levés“ fundamentumán épült fel. Tüzes golyók és tüzes nyelvek áradtak szerteszét, hogy így legyen magyarázva az a határtalan lelkesedés, mely csodát művelt az „aratás“ ünnepén.

Mi lett abból az anyaszentegyházból, mely „egyenlő akarára“ épült? A tüzes golyók és tüzes nyelvek ellobogott lángok és elhamvadt tüzek. Hamu között keressük sokszor a parazsat, mert tűzre és lángokra vágyunk ismét.

Milyen képet mutat az anyaszentegyház mai állapota? És milyen az ember az anyaszentegyházban?

Különös természet az ember. Ő a legjobb gyermek, apa és anya. Ő a legigazabb testvér, a legőszintébb barát. Ő a jó-akarás, a könnyörületesség, a nemeslelkűség, a jószívűség. Ő a munka, a vágy, a remény. Ő a múlt, a jelen, a jövő. — Az ember a legnagyobb gyűlölet, a rossz gyermek, a rossz apa és anya. Ő a megtestesült harag, irigység és rosszindulat. Ő a szenvedély, a rátámadás, a megölő szellem. A legnagyobb ellenség, gépfegyver-gyártó, ágyú-öntő. Ő a rendszertelenség, a szertelenség, a vérbefulladás, a dúlás és fosztogatás. Ő az ellentét; a nem akarás, ő a múlt-gyalázó, a jelen-zavaró, a jövőt törő.

Mindez az ember. Sokszor egymagában sem lehet egy akaraton, mikép lehet több ember azon? — Péter apostol fogadalmával: „ha mindenki megtagad, én akkor sem“, sem

volt egy akarattal, mert mégis megtagadta Mesterét. Pedig az „egy akaraton“ levés csodákat művel. Megteremtette az anyaszentegyházat. Falait a szeretet csiszolt márványlapjaiból rakta, tetőzete az igazság. És a szeretet falai között, az igazság tetőzete alatt sem voltak egyenlő akarattal, akik ott munkáltak: az apostolok s a krisztuskövetők. Megdőlt az egy akaraton állás elve. Csoportok alakultak, más-más felfogással Istenről, Jézusról. Felekezetek sűrűsödtek egymás mellé az anyaszentegyház belsejében, egymás iránti végtelen gyűlölettel, rátámadással és lélekhajhászással. Hatalmas füstfelhők gomolyognak a tüzes golyók helyén.

E tény regisztrálása e helyen nem elég.

Honnan és miért a sok felekezet, a szekták csoportja, az egyakaraton levés megtagadása?

Ezeknek okát én a lélek nyughatatlanságában találok. Ezt a nyughatatlanságot pedig saját vallásunk kellő mértékben való meg nem ismerése, a más felekezetek iránt való kíváncsiság fokozza. Divattá lett a szekták követése, mint ahogy divatosak maguk a felekezetek. Érdeklődéssel figyelik, mint a selyemruhát. Tagjai lesznek kíváncsiságból és nem meggyőződésből és talán egy-egy fogadalomtevés biztosabb megtarthatásának külső védőbástyájaként lelki nyugodtságból. Általános az a megjegyzés, csak úgy lehetek jó és mentes minden emberi szenvedélyektől (alkohol, nikotin, kleptománia), ha baptista, vagy nazarinus leszek. Vajjon melyik úgy elhagyott felekezet az, mely öldöklést és lopást írna elő a jó cselekedetek gyakorlása helyett. Ha szektakövetővé lesz egy lélek, meg tudja tartani fogadalmát. Miért nem tett hasonló fogadalmat régi vallásában?

Az anyaszentegyház áll, kathedrája is meg van, csak a prófétája, a Krisztusa hiányzik talán abból, hogy hatalmas szóval kiáltsa az emberek fülébe: legyetek végre mindannyian egyenlő akarattal.

Más az ima, más a beszéd ma? Nem tudja már megtalálni a lélek a maga nyugodtságát régi templomában? Megúnta templomának egyszerű, fehér falát? Megúnta orgonájának összhangját? Megúnta a harang szavát annyira, hogy halottját is enélkül temeti? A papok fáradtak-e s únják foglalkozni a lelkekkel, vagy mi az oka a sok szekta kialakulásának? Egy katolikus író jegyzi meg: jó pap csak az lehet, kiben él még

a minisztráns-gyerek. Mi protestáns papok is azt tartjuk, csak úgy lehetünk jó papok, ha él bennünk az az imádkozó kis gyermek, ki első imáját, melyre az édesanya tanította, el nem feledte még. Mi így akartunk és így akarunk paposkodni. Mi így szeretnők megadni a lelkek nyugodtságát és nem tudjuk? A vallás bizonyos magasságban lebeg az emberi lelkek felett és nem tud belefeküdni a lélekbe, mint egy puha, meleg ágyba; nem tud ránehezédeni a szívre, mint a harmat a virágra. Nem tud ráborulni a kebelre, mint a gyermek anyja kebelére. És nem tudja foglalkoztatni a gondolatot úgy és annyira, hogy az ne csatangoljon idegen útakon.

Vagy bennünk, papokban van a hiba? A beszéd nem tud belemarkolni a szivekbe és ki-kihagy mindig egy-egy érzést, azt, amelyikre a hallgató leginkább vágya. Nem tudja megragadni a lelket úgy, hogy az felszívódjék a templom áhitatában s nem tudja a gondolatot megkapni úgy, hogy ne legyen ideje szétfolyó gondolatokkal nyughatatlanságát kíséni.

A léleknek a háború után, mely a legnagyobb kiábrándulás volt reá nézve vallási téren, keresi ma a nyugodtságát. Régi vallását megúnta, kiábrándult belőle, mint ahogy kiábrándulunk gyermekkorunk tündérmeséiből. A vallás semmit sem adott meg neki, amit várt tőle. Az ima nem segítette, a zsoltár meg nem nyugtatta, a lőárok rémképe előtte áll. Új vallás felé néz, ott nagyobb sikere lesz talán a léleknek. Oka a szekták terjedésének, hogy *a lélek keresi a maga nyugodtságát*. Pedig régi vallása eleddig sem tett egyebet, mint igyekezett hivei lelki táplálékát mindig, mindenekben megadni.

Egy szomorú tényt még meg kell említenünk: *az egy akaraton nem levés* is rákényszerít sokat vallása elhagyására. Ha minden vallásfelekezet hivei egy akaraton lennének, nem lenne oly általános a kitérés, a folytonos vallásváltoztatás, füstfelhők a régi tüzek fölött.

Félve teszek fel itt egy kérdést: *vajjon mi unitáriusok egy akaraton vagyunk-e?* Hiveink szilárdan állanak-e templomaink mellett imában, éneklésben, építésben, kultur-munka-művelésben? *Vagyunk-e annyira unitáriusok, hogy Dávid Ferenc utódainak neveztecsünk?* Mi papok ott állunk-e annak a hivatás-teljesítésnek magas Sionján, ahonnan nyugodt lélekkel kiálthatjuk ezrek fülébe: „én hiszek és ti is higyjetek“. E kérdéseket fel kell nekünk tennünk e templom belsejében, mikor egyenlő

akaratról beszélünk s egyben fogadalmat is kell tennünk, hogy a mi kis, viharverte egyházunkat, a mi kék éghez hasonló tiszta vallásunkat el nem hagyjuk soha.

Ebben a templomban, az én templomomban minden lélek meg kell, hogy találja a maga nyugodtságát. Amen.

Ütő Lajos.

Isteni parancs — emberi hivatás.

Alapíge: Péld. XXIII. 26. „Adjad fiam a te szivedet nékem”.

Olyan az élet ker. testvéreim, mint egy végtelen mélységű völgy, mely csodálatos titkokat tartogat számunkra. Mi az utasok vagyunk benne, de sem az aljára teljesen leszállni, sem a tetejére feljutni egészen nem vagyunk képesek. Utunk célja pedig valahol ott van elrejtve. Mi keressük, mert szeretnők azt megtalálni s nagy vággyal sietünk előre; de a kétoldali sziklasor, mely e völgyön végig kísér bennünket, a célt szemünk előtt sokszor eltakarja. Az egyik oldal mintha mindig valamit nyújtana, a másik pedig, amink van, azt elkivánja.

Az élet, ez a végtelen mélységű völgy, a maga beláthatatlan magaslataival az Isten kebelén pihen. Annak egyik oldalán a teljesítmény, a befejezettség, ami már megvan, ami adatott, a múlt képe ragyog, a másikon a vágy, a követelmény, a szüségesség, aminek lenni kell, a jövő alakja integet felénk. Azon, mint eredmény áll, amit Isten adott, ezen, amit nekünk adnunk kell; amaz figyelmeztet, hogy mit kaptunk, emez kiáltja, hogy mit követelnek tőlünk,

E kettő között csörgedez ezek vegyülete: az örök forrás vize, Isten szent vére — a cél és beteljesülés összessége. Ezzel a szent vérrel táplálja Isten szivünket; ez a mi életünk, az élet. Igen! A lét, az élet az Ő adománya, mert annak lehetőségeit Ő biztosítja. Ennek jelképe az egyik szikla. A másik oldalra pedig mint az Ő követelése van felírva: „Adjad, fiam, a te szivedet nékem”.

Ime: az isteni parancs és emberi hivatás!

Isten maga szól hozzád ó ember, ki e földön a nagy cél

szolgálatában állsz. Tőle tanuld meg, hogy a legszentebb emberi elhívás az isteni parancs követése. Ő a legszentebbet kéri, a legnagyobb áldozatot követeli, a szivedet, ami legértékesebb benned, mert azt akarja, hogy multad szép, jó, maradandó legyen és jövőd biztos, tökéletesebb s örökkétartó.

Isten adott és ad neked állandóan valamit, de követel is tőled. Sokat követel; nem elégszik meg bármivel, nem a felületességgel, a futó pillanatokkal, muló percekkel, melyekben néha, nagy ritkán rá gondolsz, hanem egész szivedet kéri. Mintha mondaná... látom, hogy mennyit fárad az én gyermekem, hogy töpreng, aggódik és verejtékezik, mennyit búsul és szenved. Valóban, mintha csak viszonzni akarná az ember a teremtő erő nagy jóságát, mely életet adott neki, mely a nemlétezésből, vagy a létezésnek másformájú megnyilatkozásából az élet emberi piédesztálgára hívta s oda állította, ahol Istennek munkatársa lehet. És ezen a helyen hogyan hordja össze az ajándékokat az istenség asztalára a saját egyéniségének kifejtése által: gondolatokat termel, melyekkel az élet hatalmas völgyének a magaslataira szállhat: érzéseket fakaszt, hogy azok által végtelen mélységbe merülhessen le, ahol az élet igazi értékei teremnek. Mennyit akar, mennyit törtet s önmaga kitermelése által gazdagítja az élet tartalmát. Ég benne a tennivágyás ereje, lobog előtte a haladás tüze; úgy van hangolva minden idegszála, hogy megérezze, neki e végtelen mélységű völgyben mindig csak tovább kell jutnia...

Csakhogy testvérem, ez a nagy mozgás, előretörtetés, alkotás-teremtés nélkülöz valamit, amit a kétoldali sziklasor utunkon eltakar: az igazi célt. Mert igaz, hogy az ember fárad, dolgozik, harcol és küzködik, de mindezt miért teszi?! Egyik, hogy biztosítsa a mindennapi kenyeret; másik, hogy hírnevet, dicsőséget szerezzen; a harmadik robotol, mert vagyont akar gyűjteni halomra, a negyedik típus azon törí magát, hogy övé legyen a felfedezések világa. Itt fáradság árán verejtéket hullat, ott nyugalmat áldoz, békét, csendet elhagy. Most veszélyeztetí idegzetét, egészségét, majd a szivét és lelkét felörli. Siet tovább, fut előre, mert úgy van teremtve rá... csakhogy mehessen tovább s azt hiszi, hogy azzal kötelességét elvégzi, hogy hivatását valóban cselekszi, ha rohan abba az irányba, ahonnan az élet gazdasági fénye feléje ragyog, ahonnan a szegénység hangos panaszának kiáltása nem hangzik, tör előbb, hogy kenye-

ret keressen, gázol, hogy dicsőséget hajhásszon s nem veszi észre, hogy közben hány szenvedő embertársának szívében gázolt keresztül s míg ő kincseket halmoz rakásra, testvérének nincsen betevő falatja.

Testvérem! Állj meg. Az élet nemcsak ennyit követel. Ezzel csak a saját célokat szolgálod. Pedig nemcsak te élsz. Nem csak neked kell boldogulnod. Vannak mások is, akik veled egy völgyön utaznak s akiknek mind előbbre kell, hogy jussanak. A közös életcél azt kiáltja: így élned nem szabad. Eddigi törekvéseiddel csupán azt mutattad meg, hogy azt, amit Isten adott, erődet, képességedet, kincsedet, vagyonodat, azt, amid van, magadért használtad, de azokért viszontáldozatot nem hoztál. Most szól az isteni parancs, hív téged az emberi hivatás.

Isten maga szól, hogy egyszer már megtanuld: a legszentebb emberi hivatás, hogy kövesd az Isten parancsolatját. Ő azt várja minden embertől, hogy szíve teljességével hozzon áldozatot. Mindenkinek azt parancsolja: „Adjad nekem a szívedet”; parancsolja, mert azt akarja, hogy az emberi szív legyen az Ő lakóhelye. Ott akar templomot építeni magának, ott a szív rejtekén, ahol a titkos érzelmek születnek s az elrejtett gondolatok támadnak, melyeket senki sem ismer. A szívet akarja birni, hogy az ember neki szentelje életét, hogy az isteni cél haladjon a beteljesülés felé. A szívbe akar költözni, hogy az ember ne távozhassék el tőle, hogy lakozzanak együtt, munkálkodjanak közösen. S ha minden ember oda adja neki a szívet, ha minden szívben ott lakik az Isten, akkor egyik nem lehet a másiknak ellensége, akkor én nem tehetek rosszat másnak, mert ezzel a bennem lakozó Istent sérteném meg s akkor a felebarátomban, az ő szívében is feldulnám az Isten lakását. De ha Istennek adom a szívemet, akkor az az ő tulajdonává lesz, akkor Ő rendelkezik felette, úgy Ő vigyáz rája; nyomon kíséri annak működését s mikor látja, hogy rosszat gondol a szívem, azt a gondolatot kitörli belőle, ha észreveszi, hogy valaki iránt gyűlöletet érez, azonnal ott terem s kitépi a gyűlölet csiráját, hogy gonosz cselekedet ne legyen belőle. Bármilyen fajta irigység próbálna gyökeret verni földjében, mindjárt fölszántaná a szeretet csodás ekéjével, hogy kiirtsa onnan a mások ellen irányuló, a mások boldogságának elfolytására irányuló konkolyt a magját.

Azonban nemcsak másokkal szemben hat jótékonyan a szivünkben jelenlevő Isten, az ő ereje a legáldásosabb saját szivünkre is. Ha ott van Ő az én szivemben, úgy semmi baj sem érhet, mert Ő a legfőbb erő, aki megvédelmez támadóim ellen s ellenség közeledik felém, hogy mérges nyilával megsebezzen engem, megölje életem, Ő hatalmas védőfalat emel, mely a támadást felfogja s megoltalmaz engem. Ha gonoszság, rosszakarat intrikákat sző s azok áldozatául engemet szemel ki, éles látásával, messziretekintő, éber figyelmével észreveszi s végtelen bölcsességével a veszélyt elűzi.

Akkor is, ha más veszedelem közeledne hozzád, vagy érne utól téged, mely nem a saját lelkedben megfogamzott emberi gyarlóság parancsszavára támadott ellened s mégcsak nem is a te rosszakaród részéről rontott feléd, hanem az élet végtelen nagy mélységéből, az ismeretlen titok világából nem sejtett uton tör reád, most mint természeti csapás, éhség, nyomorúság, majd mint súlyos betegség és lelki megpróbáltatás, hogy a bánatnak és szenvedésnek sötét felhőjét a fájdalom záporában zúdítsa kebledre, akkor is gyógyítólag hat, ha szived nem az a csupa hús és izom darab, mely testi fizikumodat élteni, hanem a Legszentebb lakása, ahol hit-virágok nyílnak s új reményforrások fakadnak, ha azt életed szentélyévé avattad azáltal, hogy azt az Istennek adtad, ó akkor, az ő szava vigasztalólag csendül fel benne s aztán te letörölöd sűrű könnyeidet, fölemeled a lecsüggedt fejed, hálával és tisztelettel telik meg a lényed a legszentebb név említésére és így eloszlik a bánat s bizalommal tekintesz előre, honnan szebb és boldogabb jövődő integet feléd.

Igy hivatásodat könnyen megtalálod, nem lesz akadályod, az egyéni érdekek hangjára sokkal nagyobb és általánosabb szól: az isteni parancs. Ne vonakodj hát, bármilyen gazdag vagy, ne bánd, hozzád csak a szived s ajánld fel Istennek, add oda, hogy Ő áldott kezével megsimítsa és azonnal megérezed, hogy most a legboldogabb vagy. Látod az Isten örök jóságát, érzed az ő végtelen áldását s hála-kapu nyílik a lelkedre, amelyen keresztül a nélkülözőket szívesen beereszted, asztalt teritesz és könnyeket törölgetsz. Akkor a szenvedők lelkiéletének sivár pusztájában nemeslelkűséged napsütése által bizalom-virágok nyílnak s az irigység és rosszhiszeműség sötét erdejében szent elhatározások lángjai gyúlnak fel. Így mun-

kálójává lettél a jónak, munkatársává az örök tökéletesedés erős Hatalmának. Vagy ha úgy érzed, hogy szegény vagy, akkor se vonakodj, lépj bátran előre s nyújtsd át a szivedet az áldó Istennek, hogy Ő azt megtöltse, Mihelyt ezt megtetted, a megelégedés boldogító sugara tölti be kebledet s azt fogod érezni, hogy az a leggazdagabb, akinek szívében az Isten lakik s aki az ő parancsolatját betölti.

Testvéreim! Emberek, akik az élet végtelen mélységű völgyén együtt utaztok, akik lázasan rohantok előre, álljatok csak meg egy percre. Halljátok mit mond az Isten? „Adjad, fiam, a te szived nékem”. Az Ő szava parancs, nekünk kötelesség. Mindenkinek szól, mert ez a legszebb emberi hivatás. Nemcsak a gazdagnak és szegénynek, akiket már hivatam, hanem szól öregnek, ifjúnak, gazdának, szolgának, úrnak és koldusnak, szól boldognak és szerencsétlennek, hatalmasnak és legyőzöttnek, neked is felmagasztalt és megalázott, hozzád is örvendező és siró; mindenkinek szól, annak is, akit a szerencse felvett karjaira s így elbízta magát, de annak is, aki sokat hordta már a súlyos próbát s annak terhe alatt már-már roskadoz, „adjad, fiam, a te szivedet nékem”.

Szól és figyelmeztet a szent kötelességre, hiszen az egyik milyen önhitt és kevély lett, a gazgagságában hogy elbizakodott s a jólétben mint felfuvalkodott, göggyében a szive úgy megkeményedett, hogy nem ismer sem Istent, sem embert, a másik pedig irigykedik arra, aki boldogulhat, gyűlöli azt, aki nála többet ér, többet ad, üldözi és átkozza, aki csak vele jót teszen. Egyesek kigúnyolják és megvetik embertársaikat, mások elárulják és keresztre juttatják az igaz ügyet. Itt fondorkodnak, bujtogatnak, minden gonoszságot kitalálnak, ott hazudoznak és izgatnak, csak hogy feltartóztassák a nagy hivatást, mely isteni parancs s mely az ő nevével s országának az építésével kapcsolatos, csupán csak irigységből; mert nem ők állnak ott a kormányrúd mellett, vagy rideg önzésből, mivel egyéni életöknek, kényüknek és céljuknak nem felel meg. Most a nagyok élnek vissza azzal a hatalommal és erővel, mely rájuk bízott, hogy azáltal gyakorolják a jót s boldogítsák a világot, majd a kisebbek törnek azok ellen. akik az életet előttük mutatják. Ó, hogy oly sok erő, annyi energia pazarlódik el egyesek gyarlósága, csoportok klikkje, egyének bűne és nemzetek vétke miatt oktalan célra, helytelen irányban! Ezekkel mind be kellene ál-

lani az örök cél szolgálatába, dolgozni az Isten országának nagy munkálásában, az ő akaratának megvalósítására, az élet megszüpítésére, a lelkek közös megeleéedésének a megeteremtésére.

Ha ilyen gondolatokkal kezdünk ezentúl munkálni, akkor több lesz a boldog arc, úgy békésebb kibontakozás érhető el az élet nehézségeiben, ilyen kell, hogy legyen az emberi hivatás, mert ez egyezik meg az isteni céllal.

Testvérem! Történelmi nagy idők küszöbén szól hozzád az Isten: „Adjad, fiam, a te szivedet nékem“. Esmélj fel és cselekedj, ha eddig nem teljesítetted azt, amit az Isten mondott, ma tégy félre minden egyebet s az ő parancsolatját kövessed, hogy zaklatott, békételen életedre derítsen a jóságos Isten botdog jövendőt s a nyugtalan lelkekre hozzon megeleégedett érzéseket. Ámen.

Lukács Sándor,
Roaua-i lelkész.

A szeretet emlékezése.

(Hősök emléktáblája felavatására.)

Alapíge : I. Kor. XIII. 8. „A szeretet soha el nem fogy“.

Fájó emlékeknek a felidézése a vesztes szívek számára vigasztaló és megnyugtató hatást is szokott gyakorolni. Ezért keressük fel évek multán is a temetőt, ha szívünk bánatát enyhíteni akarjuk. Ezért látogatunk el a sirokhoz, hol úgy érezzük, hogy közelebb vagyunk azokhoz, akiket életükben szerettünk és halálukban is a miénk maradtak. A csendben, a zavartalanságban inkább ölekezhetik lelkünk azokkal, akikkel egykor olyan szorosán össze voltunk kapcsolva. Alakjuknak a megelevenedése, szavaiknak és cselekedeteiknek a fölújítása enyhíti a szív bánatát, könnyíti a szomoruság fájdalmát.

Hát amikor nem lehet a temetőbe a sirokhoz menni, mert a távolság legyőzhetetlennek látszik, hisz dúló csaták után, messze országokban, idegen föld kebelében nyugosznak annyian szeretteink, s a bizonytalanság is visszatart, mert talán

jel sem mutatja a porladó hamvak helyét, avagy idők folyamán a sirhalom is a föld színével egyenlővé tétetett, — akkor mit teszünk, mit tehetünk? . . . Ilyenkor a szeretet, a soha el nem fogyó szeretet úgy cselekszik, mint ahogy ti cselekedtetek ker-
 afiai: emléket állít, márványba véseti arany betűkkel a nevet s emlékezetül, örök figyelmeztetésül a neki legszentebb helyre helyezi, hogy áhitatos pillanataiban időről-időre itt a templom-
 ban ajkára vegyk és imába foglalja azt a nevet is; könnyhul-
 latás idején érte is ejlsen forró könnyeket.

Óh mert örökké igaz marad, hogy „a szeretet soha el nem fogy“. Nemcsak a szentlecke hirdeti időtlen-időkön át, hanem bizonyítja ez ünnepi alkalom is, midőn az apostol szavainak igazságát a valóságban is igazolva látjuk.

A szeretet emlékezése foglalkoztatja ma a lelkeket.

Hogy milyen nagy erő, milyen mély emberi érzés a sze-
 retet, azt régen is tudták az emberek, mert az Isten és emberek
 közötti szeretetet már Jézus megjelenése előtt is tanították. De
 igazi valóságában, az egész emberiséget foglalkoztató és vilá-
 gokat mozgató jelentőségében a Jézus tanításaiban bontakozott
 ki, aki azt tanításainak alapjává, központjává, az élet nagy
 céljává tette. Szerinte az emberi életnek a szeretet a lényege.
 Ezen épül fel az Isten országa, Szeretni Istent és szeretni az
 embereket: ebben a törekvésben nemesedik meg a lelki élet;
 ebben jut kifejezésre az emberi mivelttség magasabb foka.

De nemcsak Jézus hirdeti a szeretet egyetemes voltát és
 nagy hivatását, melynek a családi életen, a rokonságon, a ba-
 ráti körön túl kell terjednie s el kell érnie mindenhová, hol
 ember él a földön; nemcsak ő mutat rá meggyőző erővel,
 „hogya csak a ti atyátokfiat szeretitek, mit cselekesztek egye-
 beknél többet“; nemcsak ő hangsúlyozta még a bűnössel szem-
 ben is, hogy „sok bocsáttatik meg annak, aki nagyon szeret“,
 — hanem közvetlen tanítványai, az apostolok is, kik a meg-
 kezdett munkát az ő szellemében továbbfolytatni szétmentek a
 világba, a szeretet nevében igyekeztek utat törni a megismert
 igazságnak, a lelki haladásnak. Különösen Jánosnak erős a
 meggyőződése, hogy „az Isten szeretet s aki szeretetben marad,
 Istenben marad és az Isten abban“.

Ennek a szeretetnek volt mély érzésű és lángoló lelkü
 hirdetője Pál apostol, aki apostoli lelkesedésének minden ere-
 jével vallja a szentleckében, hogy „a szeretet soha el nem fogy“.

Hirdeti, hogy nagy dolog a hit, mely lehetetlennek látszó dolgokat is valósuláshoz segít; s nélküle aligha volna fejlődés és előhaladás az emberiség életében bármi téren; nagy dolog a reménység, mely éltet és elevenít, világol a sötétben, meg-megújuló hittel bizik és bizni tanít a jó és igaz győzelmében; nagy dolog a jellem, a becsület, amely diszt és értéket ad az emberi életnek. De mindezeknek felette áll, mert legnagyobb a szeretet, mely nélkül lehet elragadó a beszédem, beláthatok a titkok rejtekébe és megfejthetem a jövődőt, feláldozhatom minden vagyonomat és saját boldogulásomért vagy mások javáért, egy eszméért, egy igazságért kiállhatok határtalan szenvedéseket, de ha szeretet nincsen énbennem, semmi vagyok! Mert amint Pál apostol kifejezi: a szeretet hosszútűrő, nem irigykedik, nem fuvalkodik fel, nem keresi a maga hasznát, nem gerged hamar haragra, nem gondol gonoszt, mindeneket eltűr és elfedez, van hite és remél, s ami ennél is több: „a szeretet soha el nem fogy“.

Hogy a szeretet milyen nagy hatalom az emberiség életében, egyebek között mutatja az is, hogy annak nevében emberek társulnak: a tiszta és igaz szeretet gyakorlására egyesületeket alakítanak, hogy annak szellemében éljenek és minél többeket arra reávezessenek; célul tűzik ki, hogy annak lelkét észrevétlenül minél szélesebb körben elterjesszék és erejét érvényre juttassák.

Tudom, hogy az emberi gonoszság, gyűlölet és elfogultság és annak ezer bűne sötét vonásként húzódik végig a mult történetén. A félrevezetett és elvakult emberiségnek szabadjára eresztett romboló szelleme sokszor csúfolta meg a történelem folyamán a szeretet nemes törekvéseit. Évtizedekig tartó és évszázadokra kiható véres háborúk sokszor dúlták fel hiába a békés emberiség lelki világát s hányszor mutatta könny és vér a pusztulás nyomát. Tudom, hogy a szabadságnak, a szellemi fejlődésnek, a tudomány haladásának, az emberies érzések védelmének mennyi vértanuja van. De tudom azt is, hogy akik megölték a testet, nem ölhatték meg a lelket, a szellemet. Annak legfenségesebb nyilvánulása: az el nem fogyó, az élő szeretet időről-időre megújuló és lelkesítő erővel jelent meg az emberiség életében — a jobb jövőért.

Nem akarom én részleteiben felidézni a lefolyt világháború roppant szenvedéseit és veszteségeit. De megdicsőült hőseinkre

gondolva, egy szép, egy csodás világ elevenedik meg lelkem előtt, mely tele van a lelkesedés ragyogó hitével. virágbokrétás reményekkel, — s amelynek nyomán annyi hősi önfeláldozás dacára is számunkra olyan sötét és bánatos világ született. Hitem erősítésére, hogy még lehetnek szebb és jobb idők is, egy pillanatra a közelmúlt homályából a nyugodt, biztató élet képe is kibontakozik, midőn a szülő féltő szeretetének a gondjával annyi reménységgel nevelte gyermekét, hogy nevének fenntartója, munkájának továbbfolytatója, a család büszkesége, az öregség támasza, az egyház és haza hű fia legyen. S milyen borzasztó rázkodtatások árán kellett beletörődni, hogy annyi reménységből hány szomorú fejfát faragott a kiszámíthatatlan sors keze, — vagy talán még azt se. Milliókra menő biztató, daliás életből egyéb nem maradt meg, mint a szeretet emlékezése. A viszontlátás öröme helyett el nem muló bánat nehezedett az élőkre, özvegyi gyászfátyol hordozása és árva gyermekek bizonytalan jövője szoritotta össze a fájó sziveket. Millió és millió ember a megtépett hit foszlányaival, megsemmisült reményei lesújtó fájdalomával járt a házban és az udvaron, a mezőn és az utcákon, — s egy összeomlott világ kilálástalan-ságával imádkozott otthon és a templomban. Annyi boldogan indult életből csak a küzdelem tért vissza s a gond a jövőért a családi hajlékba, hol állandóan virraszt — a szeretet emlékezése.

Mert a szeretet nem fogyott el, él és türelemmel hordozza az élet terheit. Az élő szeretet önkéntes nyilvánulását látom azoknak szép tetteiben és áldozatkészségében, kik ez emléktáblát létrehozták. Látom, hogy elmuthatnak évek vagy évtizedek, mialatt a gyermekből férfi, majd öreg lesz, de a szeretet elevenítőleg dolgozik a szivekben. Koronázhatja siker a kitartó küzdelmet, vagy szaggathalja keserű csalódás a sziveket, a szeretet emlékezésének utját nem állhatja. Megváltozhatik a föld arculata s csapás és veszteség szokatlan teherrel nehezedhetik a lelkünkre; átalakulhat az erkölcsi világ, amikor más, eddig ismeretlen szempontok szerint értékelik a jellemet és megalkuvást, az erényt és a bűnt, az igazságot és hamisságot, — de az igazán megnyugtató élet vezérlő szellemének a szeretet örökre megmarad. Látom, hogy oda lesz sok minden, amiben örömünk volt, amihez boldogságunkat fűztük s csüggedés tartja hatalmában még a bizni tudó lelkeket is, de tisztán látom azt

is, hogy amig emberi szív lesz e földön: „a szeretet soha el nem fogy“.

Ennek az élő, soha el nem fogyó, ismeretlen sirokhöz is ellátogató szeretetnek az ereje újult meg most e templom falai között, midőn a hála és kegyelet érzéseitől vezetve, a szeretet bizonyágtételével, nyilvánosan is megörökítitek hőseitek nevét, kik pokoli tüzekben az önfeláldozás vitézségével áldozták fel drága életüket — hiába.

Ez a márványtábla a templom falában legyen vigasztalás és könnyebbülés a vesztés sziveknek és legyen mulhatatlan hirdetője az el nem fogyó szeretetnek. Beszélje időtlen-időig a szeretet megújító erejét a családban, az anyaszentegyházban, a tettek világában. Legyen áldott ez az emlék s még késő utódok nemzedéke is álljon meg méltó hódolattal előtte. S ha majd a kő, a márvány porrá válik, a szeretet emlékezése ne szűnjék meg akkor se. Ámen.

Kovács Lajos,
Braşov-i lelkész.

Öregek és ifjak.

(Ifjúsági napra.)

Jóél, II. 28.

Mint az igaz gyöngyöt rejtegető kagyló a tenger mélyén, mint a szerény ibolya a virágos kertben, úgy húzódik meg Jóél próféta kicsi könyve, szentkönyvünk lapjai között. Itéletidők szomorú napjaiban szólaltatja meg benne bizó lelkének reménykeltő muzsikáját az álmodozó próféta, hogy hitet öntsön árva népének szenvedő fiaiba. Ó, mert rettenetes csapás éri Izrael népét. Az itéletidő borzalmas napjai alatt elpusztul a mező, kiszárad minden fája, elhervad minden virága. A megpróbáltatások fájdalmaitól elcsigázott nép nem hall, nem lát, csak szenved és pusztul.

„Öltsetek gyászt és sirjatok ti papok, szenteljetez bőjtöt, hirdessetek gyűlést, gyűjtsétek egybe a véneket és a földnek minden lakóságát az Úrnak, a ti Isteneteknek házába és kiáltsatok az Úrhoz“. Fájdalmasan sir fel e szavakban a próféta lelke mert látja, hogy a meggyötört nép elveszítette hitét, bizodalját

és reményét. Jól tudja azt, hogyha egy nép ezt is elvesziti, sorsa csak a pusztulás lehet. Ő prófétai lelkével túl lát a napi események fájdalmain. Szenvedő népe keserű könnyeiben visszarágyogni látja a dicső múltat, melynek verőfényes világában megszáradnak a könnyáztatta szemek, meggyógyúlnak a sajgó sebek. Annak drága emlékei között az öregek elfelejtik a jelen keserveit, az ifjaknak hite támasd s látomásaiknak fénylő sugarával egy szebb jövőbe vetitik tekintetüket a szomorú jelenből. Megálmodja azt a napot, mikor így szól az Úr az ő szenvedésben megtisztult népéhez: „Kiöntöm lelkemet minden testre és prófétálnak a ti fiaitok és leányaitok, véneitek álmokat álmodnak, ifjaitok pedig látomásokat látnak“.

Vajha testvéreim, ez a nap is az „Urnak napja“ lenne, melyen kitölné az ő reményt keltő, hitet támasztó lelkének erejét mireánk is, hogy prófétáljanak árva népünknek fiai és leányai, vénei álmokat álmodjanak, ifjai pedig látomásokat lássanak.

Ó, mert az álmoknak és a látomásoknak csodás ereje van. Minden nagy munka sikerének a titka az ember álmodó és képzelő erejében rejlik. Mindent, amit elért, mit évszázadok hosszú során megvalósított az ember, előbb megálmodta, látomásában megcsodálta s aztán megvalósította. Az álmok és a látomások ereje nélkül az emberi élet elveszitené értékét, nem volnának vágyaink, törekvéseink és reményeink. Nem volna, ami szent, magasztos tettek megvalósítására buzdítson, a magasságok felé vezéreljen. Ezt mutatja az élet, ezt hirdeti a történelem. Emlékezzünk csak az emberiség nagy álmodóira és látnokaira.

Izrael prófétáinak lelke nem lebegett-e szüntelenül a hatalmas Jahván s választott népének csodálatos birodalmán? A názáreti Jézus nem álmodozott-e szüntelenül Isten országáról s annak közeli megvalósulásáról? Nagy mártirunk, a törhetetlen hitű Dávid Ferenc, igazság után kutató lelkével nem volt-e egy tisztultabb világ meglátója? És vajjon mi adott nekik erőt, követni bizó lelküknek hívó muzsikáját, ha nem Istentől ihletett lelküknek látomásai. A fényes Jeruzsálem megálmodott képe vajjon nem él-e ott még ma is minden zsidó lelkében? És vajjon mi adott nekik erőt átélni ezer évek viharát, ha nem az álmuk valóra válásának szent meggyőződéséből származó erős hit...

És én remegő szívvvel kérdezem e pillanatban, hogy viharverte, sorsüldözte árva népünknek vannak-e ilyen álmodozó prófétai látomásokat látó fiai?!

Tőletek kérdezem először életünk kereszthordozói, gondterhes édes apák és édes anyák! Mert tudjátok-e, hogy „Gog és Magog fia” új idők vészjelző szavával tört be Dévénynél? Tudjátok-e, hogy Jóel próféta ítéletidejének gyászos harsonái zengenek ma, kelettől-nyugatig? Vannak-e szenvedéseket feledtető, erőt adó álmaitok, vagy mi is, mint Izrael fiai, csak szenvedünk és pusztulunk?! És ha még tudtok álmodozni, szívetekben a mult felejthetetlen édes muzsikája mellett, megtudjátok-e érteni az új időknek új dalait? Ezt kívánja a fejlődés egyetemes nagy törvénye. Ezt kívánja a kor szelleme, mely úgy megváltozott s lelkileg annyira átalakította a mai embert. Gondoltok-e arra, hogy eszméiteknek új idők modern fegyverének kell lennie, különben elveszítettük a harcot a jelen nagy küzdelmében. Ma, amikor élet-halál harcát küzdi a zordon idők viharát átélte maroknyi népünk, amikor a testi és szellemi munkában a végsőig feszített izmok már-már lankadoznak, amikor biztató reményeinket, rózsás látomásainkat nap-nap után zúzza, rombolja szét a történések szomorú valósága, gondoltok-e arra, hogy nektek is a próféták reménykeltő, hitet támasztó lelkének erejével kell szólnotok a fiakhoz. Mert ne feledjétek, szétzúzott álmainkkal nemcsak képzeletünk fényes birodalmát veszítjük, de vele temetjük hitünket, lelkesedésünk tüzét, kitartásunk erejét.

Én látom, hogy van még hite meggyötört lelketeknek. Én látom, hogy él még a reménység szenvedő szívetek néma fájdalmában. Én látom, hogy vannak még erőtadó, féltve dajkált, reménykeltő álmaitok. Ó ne is engedjétek megsemmisülni ezeket, mert „elvész a nép, mely álmok és látomások nélkül való”. Bár legyenek számunkra „sósabbak a könnyek s a fájdalmak is mások”, de úgyis prófétáljatok és álmodjatok, „mert ezerszer Messiások a magyar Messiások”.

És ti szebb jövőnek látnokai, ifjú testvéreim! Tudjátok-e, hogy a zordon idők után sebes iramban halad a világ? Tudjátok-e, hogy azé az ifjuságé a jövő, amelyik az örvénylő világ áradatában megtalálja helyét s biztos léptekkel halad rendeltetése felé. A többinek az új idők harcán könnyörtelenül el kell pusztulnia. Tudjátok-e, hogy lelkünk muzsikáján csak két húr

maradt még s ha azokat is elveszítjük, oda lesznek Dávid Ferenc katonái s e könnyáztatta rögön, Erdély hegyei közt, kivesz a csengő szép magyar beszéd. Vajjon méltók tudunk-e lenni apáinkhoz, mit tőlünk új nemzedéktől várnak?! Vajjon ott állunk-e a csapat élén, küzdve álmaink valóra váltásáért, vagy meglankadva, reménytvesztve, szárnyszegetten állunk félre a küzdők sorából? Van-e hitünk, bizodalunk, tettekésztető lelkesedésünk és kitartásunk? Vagy méltó az öregek aggodalma, mert bizodalunk, kitartásunk ereje, lelkesedésünk tüze a kialvással küzdi utolsó harcát.

Ó, mert valójában nagy feladat vár mireánk, egyen-egyen és összesen. A vérrel, fájdalommal kiküzdött életünknek és megmentett örökségeinknek megtartása a mi gondunk kell legyen. És mit gondoltok a jelen nehéz körülményei között képesek vagyunk-e mindezekre? Van-e akkora önbizalmunk saját erőnkben, hogy vállalhassuk e felelősségteljes feladatot? De van-e bizodalma az apáknak, hogy féltett kincsük, szent ügyük vezetését kezünkbe adják?

Én úgy gondolom ifjú testvéreim, hogy erre elsősorban érdemessé kell tegyük magunkat. Az édes apának, ki aggódó szivének édes reménységével kíséri lépteink nyomát, az édesanyának, ki ölelő karjával szorit szerető keblére, nincs ennél szentebb vágya és óhajtása. Ott látni minket ifjúi erővel látomásainkért küzdeni a munka mezején... Ők ezért imádkoznak s ezért küldik remegő szivüknek minden sóhajtását az egy Isten felé.

S ha van áthidalhatatlannak látszó szakadék öregek és ifjak között, vajjon nem mi távolodtunk-e el az éltető édesanya testétől, vajjon nem mi vagyunk-e a lehullott virág, kik sajnó sebeket hagyunk a fán, melyből kinőttünk, mely eddig táplált? Nem! Én nem akarom ezt hinni testvéreim, mert akkor nincs hátra számunkra egyéb, mint a lehullott virág sorsa, a hervadás s aztán a megsemmisülés. Ifjú testvérem! Ha úgy érzed, hogy látomásaid, érzéseid elszakítanak az édes apák és édes anyák szivétől, menj és borulj sziveikre, mely értünk dobog, menj és csókold meg e kezet, mely értünk munkál. Menj, mert ők mindig tárt karokkal várnak, mint az az édesanya, ki messzi idegenben, távoli harcmezőkön eltűnt fiát, remegő szivének édes reménységével, halála órájáig várta. Minden este kicsiny házában ablakában világító mécsest gyújtott, hogyha

kedves fia mégis hazajönne, hadd lássa, hogy várja és gondol rája.

Öregek és ifjak, jöjjetek hát! Találkozásunk édes örömeinek lángoló tüzeiben hadd forrjanak egybe álmaink, érzéseink és gondolataink. Legyen e pillanat új erők meritésének pillanata, mikor szívünk szeretetben dobban össze, lelkünk hittel, bizalommal és reménységgel telik meg. Öreg és ifjú egyaránt vessen számot most önmagával s kisebbségi sorsunk tudatával csak tovább küzdjön, bizzék és dolgozzék. Jobb jövőnk utja csak a munka, a szorgalom, a törekvés és a kitartás lehet. Igen, a munka, de az a munka, amelyik becsületességével követeli ki magának az elismerés és a megbecsülés jutalmát. És a kitartás, de az a kitartás, amelyik egy pillanatig sem szűnik meg munkálni a kitűzött cél megvalósításáért. S ha álmaink bűvös országát ma felszántja a való események durva keze, holnapra álmodjunk szebbet, csodálatosabbat, hogy legyen ami feltüzelje és tettekéssztesse akaraterőnket.

Ti aggódó édes apák és édes anyák, álmodjatok hát szépet, lelket felemelőt, szívet megnyugtatót. Én úgy érzem álmotok nem lesz csak zordon valót szépítő, csalfa délibáb, mert fiaitok látomásokat látnak, tetteikkel álmat valósítanak.

Ifjú testvéreim! Tette hát izzó lelketekkel. Látomásaitokban kövessétek csak Csaba királyfit csillag ösvényeken, hogy az őszi szél ne csak az öregek fájdalmát sirja és zokogja Erdély felett, hanem legyen az bizó lelkünknek zúgó szirénája, mely élniakarásunkat zengi az egész világnak. Ámen.

Kiss Tihamér,
s. lelkész.

Eredj a hangyához!

(Gyermekek istentiszteletre.)

Példabeszédek: 6. rész 6., 7., 8. versek. „Eredj a hangyához te rest, nézd meg az ő utait és légy bölcs.

Akinek nincs vezére, igazgatója vagy ura, Nyárban szerzi meg kenyerét, aratáskor gyűjti eledelét”.

Járt-e valaki úgy közületek, hogy öltözködés közben egy lyukkal alább gombolta a kabátját, mellényét, mint ahogy kellett volna? Vagy pedig nem fűzte jól a cipőjét? Bizonyára igen.

S ha jártatok úgy, tapasztalhattátok, hogy hiába akartátok helyrerángatni a ruhátok, cipőtök, mert amíg ki nem gomboltátok s előlről nem kezdtétek, helyre nem igazodott. Vagy bizonyára láthattátok, hogy fedik cseréppel a házat. Először a lécezést csinálják meg. Szabályos, egyenlő távolságra kell legyenek egymástól a lécek. Sorba kell jöjjenek a cserepek s ha akármelyiket elvétik, előlről kell kezdeni az egészet. Láttátok, hogy vetik fel a fonalat a szövőszékre. Minden szálat ki kell számítsion az édesanyátok s csak egy szállal legyen baj, vagy előlről kell kezdeni az egészet, vagy az egész szövésen meglátszik, hogy elvették egy szálat.

Éppen így van az ember élete is. Ha rossz a kezdet, helytelen az elindulás s téves a cél, jó eredményre nem juthatunk. Az ember élete örök változás. Ami elmúlt, vissza nem jön. A nap eltelik, az óra elmulik s minél tovább haladtunk téves irányba, annál több drága időt pazarolunk, annál nehezebb, keservesebb a jó útra való visszatérés.

Hallottátok bizonyára, hogy a tengeren haladó hajónak milyen nehéz a tájékozódás. Ott nincsenek fák, hegyek, utak, városok, amik az irányt jelölik, csak a mérhetetlen nagy víz, a tenger mindenfelé. A tengerészek sokszor hetekig nem látnak szárazföldet. Csak egy műszerük van csupán, ami az irányt mutatja a mérhetetlen nagy vizen, az iránytű. Ez a műszer, mint egy órának a mutatója, állandóan mutatja merre van észak s dél így akármilyen mérhetetlen tengeren, akármilyen sötét éjszakában bizton igazodhatnak, el nem tévednek.

Az élet nagy tengerén való örökös haladásunkban, a mi szentkönyvünk a Biblia az az iránytű minden keresztény lélek számára, amely a helyes utat mutatja. Az emberek sokszor eltértek annak útmutatásától, sokszor elfelejtették, hogy annak tűje merre mutat s olyankor baj, nyomoruság, szegénység, háborúság támadt a világban. Azért hallhattatok szüleitektől szenvedésről, bajról, nélkülözésről, mert az emberek elfelejtették ennek az iránytűnek útmutatását s vaktában próbáltak neki vágni az élet tengerének.

Az nem elég, ha az iránytűt egyszer megnézzük s aztán félretesszük, a hajósnak minden órában reá kell tekintenie, ha helyes irányban akar haladni. Mi, unitáriusok, ha minden órában nem is s ha talán mindennap sem, de minden vasárnap meg kell tekintsük a mi keresztény életünk iránytűjét, a Bibliát.

Ha úgy tapasztaljuk, hogy útunk nem arra halad, amerre annak iránytűje mutat, ahhoz kell igazodnunk. Mai vasárnapi biblia tanításunk azt mondja nekünk: „Eredj a hangyához, nézd meg az ő útait s légy bölcs”.

Sokan lehetnek közületek, akik elcsodálkoznak, hogy miért menjünk mi a hangyához tanulni, mikor az olyan parányi kis állat, hogy lábunkkal egyszerre akár százat is eltaposhatunk. Mielőtt e kérdésre felelnék, elmondok nektek egy kis történetet.

Egyszer egy szép tavaszi napon egy iskolás fiú, aki egész télen szorgalmasan járt az iskolába, elhatározta, hogy ő bizony nem megy el az árnyékos négy fal közé szépen ülni, inkább kimegy a mezőre játszani. Gondolta, biztosan kap ő ott játszótársat eleget. Az iskoláig bátran, egyenesen ment, mint aki igaz, jó úton jár. Aztán mielőtt odaért volna, körülnézett, egy sikátoron befordult s óvatosan a kertek alatt kilopózott a mezőre. Szépen sütött a nap, nyíltak a virágok s a friss szántás illata érzett a levegőben. Szíve hevesebben dobogott, arca kipirult, amint gyors léptekkel elhaladt a falu szélén levő fák, bokrok mellett. Később öröme alábbhagyott, több gyermek nem volt sehol. A nagyoktól félt, hogy meglátják, de azoknak idejük sem volt, hogy vele játszodjanak, pattogott az ostor, számlott a puha föld. Már odajutott, hogy únni kezdte magát, mikor véletlenül egy nagy hangyabolyba botlott. Tiszta kész mulatság, itt van a társaság, gondolta magában. Kicsi hangyák, játszunk együtt, szólt a fiú, kis kocsit, hámot csinállok nektek. A fekete hangyák lesznek a lovak, a veresek az urak, én leszek a kocsis, tartom a gyeplőt s az ostort. Nincs időnk játszani szólt egy kicsiny hangya, egy nagy hangyatojást cipelve. Látod milyen munkában van itt mindenki. Mi itt társainkkal a tojásokat hordozzuk, hogy biztosabb helyre rendezzük. Látod azok enni-
valóért mentek. Mások utakat csinálnak a földben, ismét mások a kicsiket etetik. Nekünk sietnünk kell, amíg a szép tavaszi, nyári napok tartanak, mert majd eső, vihar, szél jön, amikor nem lehet kimenni. Aztán eljön a tél, amikor mindnyájan fész-
künkbe szorulunk s mi lesz velünk, ha nem lesz mit együnk, hol lakjunk. A fiú még sokáig elnézte, milyen rendben jönnek, mennek, hogy segítenek egymáson, ha bajba jutnak, nem bírnak fel valamit, milyen egyszerre indulnak, ha jelentik, hogy valahol ennivalóra bukkantak.

Ezek unalmas népek gondolta a fiú, de nem volt ideje sokáig gondolkozni. Méhecskék serege zümmögött felette, felszáradt a harmat s virágról-virágra szálltostak. Jertek hát ti aranyos méhecskék, szedjük együtt a virágot, kössük füzérbe, bokrétába, diszitsük fel magunk, örvendjünk a tavasznak. Nem játszhatunk, szólott egy méhecske, kinek lábai rakva voltak friss viráporral. Nekünk nincs időnk rá. Mi sok ezred magunkkal élünk egy kaptárban. Sokan közülünk otthon vannak. Építenek szép, sárga lépeket, amikbe hordjuk a csillogó szinmézset. Mások a kicsiket etetik, a kaptárt szellőztetik, tisztítják vagy pedig őrt állanak, hogy darázs, pille be ne mehessen. Ha ők nem őrködnek, elvész gyermekünk s elrabolják a mi mézünk. Ha mi nem hordunk nekik, akkor hogy várjuk, hogy ők hűséggel őrködjenek, szólott a méhecske s gyorsan tovább repült.

Sokáig nem gondolkozhatott a fiú. Megszólaltak a madarak. Zengett a berek, csattogott a mező a sok madár énekétől. Ti vagytok igazi társaim, dalos kis madarak. Nincsen szebb az éneknél, az örökös dalnál, jertek játszunk együtt! De a kis madarak gyorsan tovaszálltak. Egyiknek bogár, a másiknak toll, a harmadiknak szalmaszál volt a csőrében s volt olyan is, amelyik sárt vitt magával. Nézte, nézte a fiú, aztán észrevette, hogy csak az a madár énekel, amelyiknek üres a csőre s az is nemsokára megrakodva jön vissza. Nem értette a dolgot, míg végre egy szép, tarka szajkó kifecsegte a titkot. Lásd, azok a madarak mind fészket építenek, ahhoz hordják a sok tollat, szalmát, sárt a szájukban. A másoknak már fészük s benne fiókájuk van. Oda hordják a sok bogarat, hogy fiókájuk legyen amit egyék. Dolgoznak szüntelen, naphosszat s csak amikor ráérnek, akkor játszanak, énekelnek. Hát te miféle szerzet vagy? Te már felépítetted a fészked, kész van az ebéded, hogy játszani akarsz már? Megszégyelte magát a fiú e madár beszédre, könyveire nézett, amelyek tarisznyájában voltak, társaira gondolt, akik most a padokban törik a fejüket, vagy talán éppen szüneten, a sok fejtörés után vigan hancuroznak.

Alig várta, hogy delet harangozzanak, visszalopózott az iskola tájékára, hazamenet a többi közé vegyült s mikor a délutáni csengő megszólalt első volt az iskolábamenők közt.

E kis történet azt hiszem elmondja, hogy mit akar alapigénk tanítani, hogy merre mutat az iránytű.

A jó Isten nemcsak könyvben, nemcsak iskolában, nem-

csak tanítók által tanít minket. Tanít a harmattal, amely a fűszálon ragyog, hogy tiszták legyünk. Tanít a méekkel, hogy mézet gyűjtsünk, amíg tart a szép nyár s tanít a hangyával, hogy szorgalmasak legyünk, amíg időnk van rá.

Hiába mondjuk; hogy majd dolgozunk, törődünk, amikor nagyok leszünk, azt nem lehet halogatni. Aki a hegy csúcsára akar mászni, annak az aljáról kell indulnia. Aki házat akar építeni, annak először fundamentumot kell raknia. Aki okos ember akar lenni, sok szép könyvet olvasni, annak az ábc-ét kell megtanulnia, aki számolni akar, annak a „kétszerkettő“-n kell kezdenie. Olyan ember még nem volt, aki egyszerre egy vonatot, rádiót, vagy autót csinált volna. Egyszer meg kell tanulni fűrni, faragni, meg kell ismerni a természet sok törvényét, Istennek sok-sok titkát. Mindezt csak fáradságos törekvéssel tehetjük magunkévá. Azt mondjátok, ti még kicsik vagytok erre? Nézzétek a Szentkönyv tanítása szerint a nálatok sokkal kisebb hangyákat, a méheket, a madarakat, mint futnak, fáradnak, mint haladnak többről-többre. Nyerjete bátorságot, biztatást tőlük s úgy haladjatok mindig arra, amerre a mi unitárius szent vallásunk mutat s akkor az élet tengerén soha el nem tévedtek. Amen.

Kövári Jakab,
Chinuşu-i lelkész.

A gyermekek világa.

Korunk sok egymással homlokegyenest ellenkező világnézete, egyháziak és egyházellenesek mint megegyeznek abban, hogy akié a gyermek, azé a jövő. S hiszem, ha van megváltás e világ számára, itt e földön csak az ő kicsi kezük építheti fel annak templomát. E drága kincsnek birtoklásáért sokszor késhegyig menő harc folyik s legtöbbször maga ez a drága kincs, a gyermeki lélek vallja e harc legtöbb kárát. Nincs szánalmasabb, fájóbb látvány, mint a megrabolt, összetört gyermeki szív, amely vágyik az angyalszárnyak suhogása, a karácsony költészeté, a mese végtelen birodalma után, hogy ezek harmatából, napsugarából, költészetéből felépíthesse azt a diadalmas, derűs világnézetet, amely szépséget lát az otthon festetlen butordarabjaiban, a foszladozó ruha elnyűtt foszlányaiban s szent szol-

gálatot az élet görnyesztő robotjában s amikor a diadalmas látomás újraértékelésére emelkedhetne, elfásult lelkű „nagyok” unott kézlegyintéssel, gúnyos fölényességgel égetik le az ideálizmus szárnyait. Ha valaha volt szükség a keresztény ideálizmus nemes veretű, tiszta értékeire, az emelkedett világnézet magasabb szemléleteire, — a büneiben fetregő meghasonlott világnak újjászületésre, úgy ma ennek a szükségnek tizenkettedik óráját éljük.

Mózesről mondja Szentkönyvünk, hogy nem vezette népét mindjárt az ígéret földjére, negyven évig bolyongott a pusztában, míg rendre mind elhaltak azok, akik a fogság idején a nép vezetői voltak, sőt maga Mózes sem mehetett be az ígéret földére.

Ma az egész világ a pusztában bolyong, a megélhetés, a létért való küzdelem, az ellentétes világnézetek síró homokjában. Azok a vezérférfiak, azok az események, amelyek két évtizeddel ezelőtt kilökték a világot sarkaiból, rendre elhullanak. Új nemzedék nő fel, amely már nem emlékszik vissza a harcok kiinduló pontjára, amely nem felelős a múlt büneiért, amely csak azt tudja, hiszi és reméli, hogy ama Názáreti Mester, aki diadalmas volt annyi nálánál erősebbnek látszó földi ellenség felett, ismét megtalálja a lelkek békéjének útját e nyugtalan világban. Erre a lelki újjászületésre kell készítse minden nép, minden felekezeti fiait.

A ma birtoklása csak akkor érték, ha alátámogatja a holnap reménysége. Lesújtó, ha „ma” hitetlen az emberek szive, ha „ma” üresek a templomok, ha az eszmények nemes lángjától nem kap lángot az emberek lelke, — de végzetes, ha a „holnapban” még ennyi reményünk sincsen. Ezért mi, akik hisszük, hogy egyházunknak van még elmondani valója a vallások szentegyházának díszes szószékében, hogy van formáló ereje a jövő emberének lelki kialakulásában, s van öröksége a vallásos élet új reneszánszában, minden erőnköt ezekre a még romlatlan értékeinkre kell fordítanunk. Minden gyermeki lélek, amely egyházunk lelkigondozásába hívatott, egy szebb jövőbe vezető híd karcsu pillére.

Minden törvényes, istenadta eszközt meg kell hát ragadnunk e hídfők őrzésére, e pillérek kiépítésére. Fejlődésünknek három állomása van, ahol hozzájuk férhetünk. 1. A szülőiház, 2. Az iskola (hittantanítás), 3. A gyermekistentisztelet,

A szülői háznál első természetes szövetségünk az édesanya. Ő van a legtermészetesebb, legközvetlenebb összeköttetésben a gyermekkel. Ő gyakorol legmaradandóbb benyomást lelkére. Boldog, reményteljes a gyülekezet, ahol az édesanyák ezt a hivatást felismerik, betöltik, ahol megadják az alapot, amelyre építhetünk. E kötelességérzet felkeltése lelkipásztori gondozásunk fő tárgya kell legyen.

Az iskolában a hittan óra az, ahol a már megvetett alapon a munkát tovább folytathatjuk. Itt két korlátunk van: 1. Az idő rövidsége. 2. Tankönyveink s különösen szemléltető segéd-eszközeink szegénysége. Az egy tanerő után adott heti két hittan óra különösen osztatlan iskoláknál a hitoktatót arra kell készítse, hogy szerfölött gazdálkodjék az idővel. Hittankönyveink legnagyobb szegénységét elsősorban a szemléltető képek teljes hiányában látom. Azok a bibliai, egyháztörténelmi jelek, amelyek a világ képzőművészeinek a lelkét megihlették, amelyeket, mint az emberiség közkincsét őriznek szépművészeti muzeumokban, erre a célra kiválóan alkalmasak lennének. R. M. Mongumery mondja, az *Inquierer* 1935. febr. 9. számában: „Mi (unitáriusok) nem vesszük számba, hogy az embernek művészi és esztétikai érzéke mennyire segít a vallásos érzés emelésében. Vallásos gyakorlatainkban elmulasztottuk megragadni a szépség fontos voltának felismerését s az eredmény, hogy istentiszteleteink minden intellektuális vonatkozásuk dacára egyhanguak, színtelenek“. Ez a megállapítás teljes mértékben vonatkozik hittantánításunk jelenlegi állapotára.

Tudjuk, hogy a gyermek mennyire rajong a képekért. Ha egy könyv kerül a kezébe, első amit megnéz, van-e kép benne? Iskoláinkban használt földrajz, történelem, olvasó stb. könyveink csaknem minden egyes lapján kép látható. Sőt a román pedagógia egyik kiváló alakja, Al. Marinescu, „*Medica Enciclopedică a lucrului manual*“ című munkájában tovább megy, a könyvekben való képek lerajzolását kívánja egy üres lapra olyan céllal, hogy ezáltal a kép az emlékezetbe jobban bevésődjék s a kép alá irandó rövid kivonata a tárgyalt anyagnak még inkább megrögzítődjék. Azt mondanám, lehetetlen kívánalom, ha a gyakorlatban ki nem próbáltam volna.

Ha szegénységünk megakadályozna illusztrált hittankönyvek kiadásában, legalább bibliai, egyháztörténelmi történetek világhírű festményeinek olcsó, színes reprodukcióival kellene

alátámasztanunk minden egyes bibliatörténeti, egyháztörténelmi leckét, hogy abból valami kézzelfogható sajátja lehessen minden gyermeknek. Így az ilyen képek őszinte, meghitt barátai lennének a gyermeknek a most összegyűjtött „Hangya“, „Czell“, „Schmoll“ reklámképek mellett. Az angol unitárius vasárnapi iskola ezt sikerrel megcsinálta, alkalmazza. Olcsó, szép képeiből hátha mi is jutányosan kapnánk?

Végül különös figyelmet szeretnék felkelteni a gyermek-istentiszteletek iránt. Papságom első évében fölényes nekilendüléssel intéztem el ezt a kérdést, gondolván, hogy legkönnyebb ága munkamezőmnek. Most az ötödik évben odajutottam, látom, hogy ennek a kérdésnek olyan elintézése, hogy lelkiismeretem s azok a csillogó szemü apró hallgatók is meg legyenek elégedve, egyike a legkényesebb kérdéseknek. Itt nem használ a legragyogóbb frázis, a legcsillogóbb szónoki mesterfogás s a legelőkelőbb hangzó filozófiai definíció sem, mert amikor látom, hogy a szemek a pad alatt keresnek s a kezek a zsebekben kutatnak beszédem alatt, akkor már érzem, hogy hiába való munkát végeztem. Ezt e legdrágább fizetést, a gyermekszemek figyелéstől kerekre nyílt őszinte, csillogó tekintetét, csak előre megírt beszéddel s mint legigényesebb közönség kívánta előkészüléssel lehet megnyerni.

E sorok írójának szerény szándéka az lenne egyfelől, hogy feleletet váltson ki arra a kérdésre, miként lehetne a képzőművészet aprópénzre felváltott remekeit hitoktatásunk, egyházi nevelésünk szolgálatába odaállítani, másfelől pedig, hogy gyermek-istentiszteletekre alkalmas beszédeket csalogasson a „Szószék“ hasábjaira.

Kövári Jakab,
Chinuşu-i lelkész.